

GERDA VAN WAGENINGEN

Een bruid
voor De Iepenhof

GROTE LETTER BIBLIOTHEEK
DEVENTER

Zand. Overal zand. Het was te vinden in alle hoeken en gaten van het nietige keuterboerderijtje, dat verscholen lag aan de voet van de duinen. De boerin mopperde alle dagen op dat zand. Haar hele huis zat eronder, hoe grondig ze het ook schoonhield. De boer mopperde ook vaak op het zand, maar dat had een andere reden. Wie een boerderij had in de duinen, wist wat het betekende als de grond arm was en nauwelijks iets voortbracht. Alles moest worden aangegrepen om de schamele kost te verdienen. Nu het winter was en de honger voelbaar, stooft met de fijne sneeuw nog overal zand naar binnen.

Sietje van den Boogaard was naar Duinhoeve gekomen om de jaarwisseling te vieren. Eigenlijk was ze zo moe dat ze alleen maar wilde slapen, slapen en nog eens slapen. Dan kon ze wat op verhaal komen, voor ze weer terug moest naar de boerderij in het lage land van Schouwen, waar ze een dienstje had. Dat kon natuurlijk niet. Haar moeder was minstens even afgetoed als zij en had haar hulp bikkelh hard nodig. Ze hadden gisteren oliebolletjes gebakken, van meel zonder enige vulling,

net als andere arme mensen. Maar moe had reuzel opgespaard en ze hadden toch oliebol-
len gehad. Dat was zeker niet alle jaren het
geval.

Toen de schemering viel op de eerste dag
van het jaar 1890, stond Sietje huiverend van
de kou naar de mooie zonsondergang te kij-
ken. Die was gratis, zei moe altijd. De fraaie
luchten, de zon, die in een rode gloed weg-
zakte boven de duinen, straks de opkomende
maan en een overvloed aan heldere sterren in
de koude winternacht. Van dat alles kon een
mens gratis genieten. Voor arm en rijk was
dat gelijk, het lag er alleen maar aan of je oog
had voor zo veel schoonheid. Hoewel ze hon-
ger had en het bovendien zo koud had dat ze
dacht nooit meer echt warm te worden, genoot
Sietje van de pracht van de natuur.

‘Sietje!’

Ze zuchtte. Moe riep. Ongetwijfeld moest er
nog het een of ander worden gedaan. Wanneer
was er nu geen werk te doen op een boerderij?
Een rilling liep over haar hele lichaam. Ach,
wie kende er een betere manier om warm
te worden dan hard werken? Zelfs op een
koude dag als vandaag werd de turf gespaard
en brandde het vuur in de haard alleen als er

eten gekookt moest worden. Nu had moe het vuur toegedekt, zodat het zacht bleef smeulen zonder veel warmte te geven. Sietje vermande zichzelf en keek niet langer naar de fraaie sterrenlucht.

‘Ik heb het zo koud,’ zuchtte haar moeder bleekjes. ‘Ik wilde zo meteen vast in de bedstee gaan liggen, meisje, zodat ik weer warm kan worden.’

‘Eigenlijk zou u een warme kruik moeten hebben.’

‘Ach, kindje, een brandend fornuis, een warme kop koffie en een kruik om je voeten weer warm te maken, dat zou allemaal mooi zijn. Maar het kan niet. We moeten heel zuinig zijn. Vader zegt dat het nog lang koud zal blijven. De oude Marcus zegt het en die heeft er kijk op, dat weet je.’

Marcus was een stokoude man, die in een aftands huisje woonde aan de rand van het dorp. Hij wist altijd aan jenever te komen en leidde derhalve een leven dat met behulp van die drank sterk gekleurd was. Sommige mensen mopperden op het feit dat Marcus vaak dronken was, maar de meeste hadden wel schik om de grappen en grollen die hij graag uithaalde. Als men echter een ziek dier had, had Marcus

gouden handen. Marcus genas beesten van mensen die geen geld hadden om de veearts te laten komen, en die mensen woonden er veel op de kop van het eiland Schouwen-Duiveland, waar brede duinen het land omzoomden en het altijd gevaarlijke zeewater scheidde van de vruchtbare kleigronden erachter. Op de klei woonden de rijke boeren, in de duinen de arme pachtboertjes.

‘Tante Bette zegt ook dat het een koude winter wordt.’ Tante Bette was het zwarte schaap van de familie en Sietje zowel als haar zusje Keetje was een beetje bang van de excentrieke oudere zuster van hun moeder. Bette woonde helemaal alleen in een krot diep in de duinen, en kwam maar zelden onder de mensen. In het dorp werd ze voor een heks aangezien en kinderen werden bang gemaakt met de vrouw die met de helm geboren was en soms dingen kon voorzien waar een gewoon mens geen weet van kon hebben.

‘Hoorde ik mijn naam?’ Er klonken schuifelende voetstappen. Tante kwam zwaar vooroverleunend binnen. Sinds een jaar of tien was ze steeds krommer gaan lopen, en omdat ze bovendien alleen maar zwarte kleren droeg, was het niet zo verwonderlijk dat veel mensen

in de duinstreek een beetje bang voor haar waren.

‘Tante!’ zei Sietje betrapt, en een rode kleur verspreidde zich tot diep in haar hals.

‘Ik moest jullie nog een gelukkig nieuwjaar komen wensen,’ zei tante. Haar ogen stonden ernstig, zodat bij Sietje, of ze wilde of niet, de nekharen plotseling overeind gingen staan. ‘Hebben jullie misschien nog wat melk voor me?’ vroeg ze aan haar zuster, die al bezig was zich om te kleden zodat ze de warme bedstee op kon zoeken. ‘Jullie hebben ook geen vuur in de haard, zie ik. Ik was er al bang voor.’

Tante zuchtte. Ze ging moeizaam zitten en staarde verdrietig naar de koude haardplaat.

‘Ik zal wel wat melk warm maken. Voor moe ook,’ bedisselde het meisje resoluut. ‘Ik zal het vuur oprakelen, zodat we er allemaal omheen kunnen zitten. Is dat goed, moe?’

‘Ja, kind, het moet maar. Al zal je vader er wel moeite mee hebben.’

‘Is hij in de stal?’ wilde tante weten. Met haar kleine bruine kraalogen keek ze monter om zich heen. Een warm vuur en warme melk, dat was eigenlijk precies waarop ze had gehoopt toen ze de kou en de eenzaamheid van haar eigen huisje ontvluchtte.

Sietje zag haar gezicht opklaren en glimlachte. Ze mocht dan honderd keer een beetje bang zijn voor die vreemde tante, vóór alles was het toch een vrouw met wie ze medelijden had. Armoe was al erg genoeg, daar wist ze zelf uiteindelijk alles van, maar als iedereen bovendien nog bang voor je was en je helemaal alleen woonde... dat was op z'n minst geen gemakkelijk leven.

Ze gooide een turf in de gloeiende as op de haardplaat en wakkerde het vuur aan met de blaaspijp. Al snel laaiden de vlammen op. Een haard was een beetje ouderwets; wie het even kon betalen had allang een fornuis aangeschaft, maar hier in de arme duinstreek zag je nog regelmatig een ouderwetse haard. De zwarte plaat had een kuil voor het vuur. Die plaat moest eigenlijk elke vrijdag met nat zand worden geschuurd, maar Sietje wist dat moeder hier niet altijd even precies op was.

Ze kon niet alles tot in de puntjes bijhouden, hoe graag ze dat ook wilde. Als het even kon, deed ze de was voor andere gezinnen, hielp ze mee op het land, of wat zich dan ook maar voordeed, om een paar extra stuivers te verdienen. Thuis kon moeder dan weleens de hand lichten met dingen die een propere huis-

vrouw hoorde te doen. Maar vader zag het niet en Sietje wist net als Keetje best dat moeder niet sterk was en altijd snel moe.

Tijdens de vele lange winteravonden zat het gezin Van den Boogaard vaak om de haard, maar lang niet altijd hadden ze genoeg geld om turf te kopen en het vuur te laten branden tot het bedtijd was. Achter de kuil stond de vuurplaat; dit was een boogvormige plaat gemaakt van gietijzer, die versierd was met bijbelse taferelen. Als het vuur brandde, leken die taferelen zich te bewegen en eindelijk had ze daar als klein kind naar kunnen kijken. Sietje glimlachte even bij de herinnering en deed een beetje met water verdunde melk in de kookpot, die ze boven het vuur hing. Haar moeder en tante waren dicht naar het vuurtje toe geschoven, moeder gehuld in haar warme omslagdoek over haar nachtopon, met de slaapmuts al op het hoofd. Moe ging nooit zonder slaapmuts naar bed; daar deed je een kou mee op, geloofde ze stellig.

‘Oud en nieuw doet mensen aan het verleden denken,’ mompelde tante peinzend. ‘Ik denk graag aan betere tijden, Maatje. Aan mijn jonge jaren toen ik een dienstje had in Den

Haag. Toen ik met Jochem meeinging naar de Parkstraat om er de eerste paardentram te zien rijden. Ach, ach, dat was nog eens een tijd, maar het is alweer zesentwintig jaar geleden. Ja, zesentwintig zou ze geworden zijn, binnenkort.’ Tante zuchtte en zweeg.

Tot haar ontsteltenis zag Sietje een traan over tantes perkamenten wangen glijden. Tante had verdriet! Wat kon er destijds in Den Haag gebeurd zijn? ‘Er is nog een beetje anijs. Zal ik anijsmelk voor u maken?’ zei ze troostend.

Tante glimlachte door haar tranen heen. ‘Je bent een lieve meid, Sietje. Je weet niets van wat er toen gebeurd is, nietwaar?’

Sietje hield zich bezig met de melk en goot die in kommen. Zelf nam ze ook. Ze hield van anijs, het rook zo lekker dat het water haar in de mond liep. ‘Nee, tante, ik heb er nooit iets over gehoord.’

‘In 1863 kreeg ik een dienstje in Den Haag. Dat had mijn vader voor me geregeld. Er was een echtpaar dat vaak in de zomer naar zee kwam, waar mevrouw baden moest nemen omdat ze een of andere aandoening had. Ik kon bij die mensen gaan dienen en toen ze aan het eind van die zomer vertrokken, ging

ik mee. Ik was toen al niet zo jong meer, eenentwintig, en had al negen jaar bij de dokter gediend, dus ik was min of meer aan de deftigheid gewend, zie je. Maar goed, zo werd ik bellenmeisje in een huis zo mooi als je er hier maar weinig ziet.

‘Ze hadden daar een zoon, een paar jaar jonger dan ik, maar desondanks al echt een man van de wereld. Plezier heb ik met hem gemaakt! Hij nam me mee naar het feestelijke vertrek van de allereerste paardentram die in het land reed. Hij zoende me soms en van het een kwam al snel het ander. Ik werd zwanger. Ze wilden dat ik het weg liet halen. Ik wist toen nog op geen stukken na dat ze daarmee bedoelden dat ik naar een oude vrouw in een achterafkamertje zou moeten om daar te laten knoeien met zeepsop en breinaalden. Een van de andere meiden vertelde het me. Toen ben ik gevlucht, anders kun je het niet noemen. Ik had geen geld om een trein te nemen of zelfs niet om een eind met de diligence te komen. Twee weken heb ik erover gedaan om weer thuis te komen, soms meeliftend op een boerenwagen, een eind varend op een visserskotter, die me meenamen op voorwaarde dat ik een maaltje voor ze koken zou. Ach, kind...’